

НАУКОВІ ДОПОВІДІ

*Білозьоров Євген Вікторович,
заступник директора з навчально-методичної та наукової
роботи навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*
*Єфіменко Ігор Миколайович,
старший науковий співробітник
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ДОКТРИНАЛЬНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ

Під час функціонування об'єктів інфраструктури держави, окремої уваги набуває питання щодо забезпечення їх безпеки та стійкості, тобто здатності швидко відновлюватися в екстремальних умовах. Необхідність захисту інфраструктури надзвичайно важлива для нормального функціонування держави, особливо під час сучасних загроз, пов'язаних із військовими діями та постійними обстрілами цивільних міст. У цьому контексті, починаючи із середини 90-х років минулого століття до системи захисту інфраструктури було введено таке поняття як «критична інфраструктура».

Під поняттям «критична інфраструктура» необхідно розуміти комплекс надзвичайно важливих матеріальних та нематеріальних об'єктів національної інфраструктури, їх систем та активів, що забезпечують стає функціонування держави, які є настільки важливими для країни, що їх недієздатність, руйнація або пошкодження може призвести до тяжких наслідків і значних матеріальних збитків [1, с. 72]. Конкретизуючи цю категорію, О. Верголяс під «критичною інфраструктурою» розуміє підприємства та установи, що є стратегічно важливими для функціонування держави та її населення, виведення з ладу або руйнування яких може завдати шкоди національній безпеці і обороні країни та призвести до значних матеріальних збитків чи людських жертв [2].

Досліджуючи проблемні аспекти захисту критичної інфраструктури О. Яременчук та Я. Стахніцький звертають увагу на взаємозалежність інфраструктури, що впливає на масштаб загальносистемних наслідків для функціонування держави та суспільства. Дослідники розглядають критичну інфраструктуру як множинність розташованих в межах території країни функціонально пов'язаних елементів національної інфраструктури чи її частин у вигляді фізичних, організаційних, інформаційно-комунікаційних структур, технологій, активів, засобів, систем, мереж, поставок, процесів та фахівців, які ними управляють, що є вирішальними для забезпечення важливих напрямків діяльності держави в умовах критичної ситуації [3].

Схожих поглядів притримуються С. Чумаченко та В. Тоцько, які наголошують на множинності елементів критичної інфраструктури об'єднаних зв'язками різної природи. Це означає, що усі елементи критичної інфраструктури взаємопов'язані між собою, а отже порушення функціонування одного із них неминуче спричиняє негативні наслідки для іншого [4].

Критична інфраструктура є сукупністю об'єктів, що реалізують функції, виробляють товари і надають послуги, які є життєво необхідними для людей і діяльності країни, порушення яких призводить до дестабілізації суспільних відносин [5]. Під «життєво важливими товарами і послугами» вчені необхідно розуміти ті товари і послуги, які забезпечують базові потреби країни та її громадян.

Виокремлюючи ключові критерії для визначення критично важливих сфер діяльності держави, Д. Бірюков та С. Кондратов пропонують розглядати їх через призму сукупності об'єктів, технологій, державних і приватних структур, порушення роботи яких, впливає на економічну, соціально-політичну, військову та екологічну безпеку. У цьому контексті, вчені визначають поняття «критичної інфраструктури» як сукупність систем та ресурсів, фізичних чи віртуальних, що забезпечують життєво важливі функції та послуги, порушення режиму роботи яких призводить до найсерйозніших негативних наслідків для життєдіяльності суспільства, соціально-економічного добробуту населення та національної безпеки загалом [6].

До життєво важливих об'єктів та систем відносяться підприємства, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки; потенційно небезпечні об'єкти; об'єкти, які належать до важливих державних об'єктів; об'єкти, які підлягають обов'язковій охороні; об'єкти, які підлягають охороні і обороні в умовах надзвичайних ситуацій і в особливий період; особливо важливі об'єкти електроенергетики та нафтогазової промисловості; національну систему конфіденційного зв'язку; платіжні послуги; чергово-диспетчерську систему екстреної допомоги населенню за єдиним безкоштовним телефонним номером виклику екстрених служб «112»; об'єкти культурної спадщини; аварійно-рятувальні служби; об'єкти, які відносяться до потенційно небезпечних; заклади охорони здоров'я; системи електронних комунікацій тощо.

Отже, незважаючи на різноманітність наукових поглядів щодо визначення поняття критичної інфраструктури, їх зміст має спільні ознаки, які полягають у тому, що критична інфраструктура складається із сукупності та/або комплексу взаємопов'язаних між собою об'єктів та/або систем, функціонування яких є життєво важливим для держави, порушення режиму роботи яких може мати негативні наслідки для національної безпеки та оборони країни. Власне цей наратив прослідковується й у законодавстві ЄС, де поняття критичної інфраструктури визначається як: «об'єкти, системи чи їх частини, розташовані в країнах-членах ЄС, які є суттєвими для підтримки життєво важливих функцій суспільства, здоров'я, безпеки, захищеності, економічного та соціального благополуччя людей, порушення функціонування або знищення яких матиме значний негативний вплив на країн-членів ЄС» [7].

Головною особливістю критичної інфраструктури, є приналежність її до національної системи захисту, яка складається із взаємопов'язаних між собою елементів державно-приватного управління на об'єктах інфраструктури, що прямо чи опосередковано впливають на рівень національної безпеки країни. У цьому контексті, система захисту критичної інфраструктури відноситься до питань національної безпеки та потребує першочергового вирішення. Її формування здійснюється на базі вже існуючих інфраструктурних об'єктів чи систем, до яких можна віднести енергетичні та транспортні мережі, нафто- та газопроводи, морські, річкові, залізничні, авіаційні чи автомобільні мережі, канали зв'язку, системи життєзабезпечення, вивезення і утилізація небезпечних відходів, служби екстреного реагування, оборонний комплекс, органи влади та інші елементи несанкціоноване втручання в роботу яких, може мати непоправимі наслідки для національної безпеки і оборони країни.

Список використаних джерел

1. Єрменчук О. П. Основні підходи до організації захисту критичної інфраструктури в країнах Європи : досвід для України : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 178 с.
2. Верголяс О. О. Реформування системи захисту та підвищення стійкості критичної інфраструктури України в розрізі актуальних загроз. URL : <https://coolyanews.info.htm>;
3. Яремчук О.І., Стахніцький Я.О. Теоретичні підходи до визначення дефініції критичної інфраструктури як об'єкту державного управління. *Публічне управління та митне адміністрування*, № 1 (32), 2022. DOI: 10.32836/2310-9653-2022-1.13.
4. Чумаченко С. М., Троцько В. В. Оцінювання загроз об'єктам критичної інфраструктури. *Науковий вісник: цивільний захист та пожежна безпека*. 2017. № 1. С. 41–47.
5. Франчук В. І., Пригунов П. Я., Мельник С. І. Безпека об'єктів критичної інфраструктури в Україні: організаційно-нормативні проблеми та підходи. *Соціально-правові студії*. 2021. Вип. 3 (13). С. 142–148.
6. Бірюков Д. С. Захист критичної інфраструктури: проблеми та перспективи впровадження в Україні : аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2012. 96 с.
7. On the identification and designation of European critical infrastructures and the assessment of the need to improve their protection. Council directive of 08.12.2008 № 2008/114/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu>.

